

1. Melléklet

Előzetes tanulmány Szemely-Hegyes és Zengővárkony késő neolitikus (Lengyel kultúra) településekről származó kerámiák petrográfiai vizsgálatáról

AM 2008/2

KREITER ATTILA & SZAKMÁNY GYÖRGY

1. Melléklet

Szemely-Hegyes – kerámiák makroszkópos leírása

1. minta: Ó 2006.27.542 (**1. ábra 4.**)

Külsején szürke, illetve barna (legközelebbi Munsell érték: 7,5YR 5/3, barna), belsején szürke, szürke törésfelületű, redukált kiégetésű, de tűzfoltos, kívül-belül fényezett, nagyon finom csillámos homokos anyagú, kisméretű, ívelt hastörésű, ívelt nyakú, enyhén kihajló peremű **csésze** profiltörredéke a has legnagyobb kiszélesedésén kis vízszintesen átfűrt bütyökkel. A perem tetején rövid és ferde bevagdálásokkal díszített. Magasság: 5,7 cm, szélesség: 6,7 cm, falvastagság: 0,2-0,3 cm.

2. minta: Ó 2006.27.543 (**1. ábra 5.**)

Feketés, illetve nagyon sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 2,5/N, fekete), redukált kiégetésű, törésfelületén szürkésbarna, kívül fényezett, belül simított, nagyon finom homokos anyagú, kisméretű, bikónikus, ívelt hastörésű **bögre** oldaltörredéke, legnagyobb kiszélesedésén két kisméretű, vízszintesen átfűrt bütyökkel. A bütyök körül vörös festés figyelhető meg, valamint a törédékek felső részén, ahol a nyak csatlakozott a hashoz, szintén vörös festéknyom látható. Magasság: 4,2 cm, szélesség: 7,4 cm, falvastagság: 0,1-0,3 cm.

3. minta: Ó 2006.27.384 (**1. ábra 1.**)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), kívül-belül fényezett, szürke törésfelületű, nagyon finom csillámos homokos anyagú, **korsó** perem- és nyaktörredéke. A törédékek külső felületén, egészen a váll indulásáig vörös festés nyomai láthatók, belül pedig a peremtől lefelé egy kb. 2,3 cm-es vízszintes festett sáv figyelhető meg. A törédékek alsó részén látható, hogy a nyak külön egységként volt a vállhoz erősítve. Magasság: 5,7 cm, szélesség: 4,8 cm, falvastagság: 0,2-0,3 cm.

4. minta: Ó 2006.27.467 (**1. ábra 2.**)

Feketés, illetve nagyon sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 2,5/N, fekete), kívül-belül fényezett, de kopott felületű, barna törésfelületű, nagyon finom csillámos homokos anyagú, bikónikus **korsó** vagy **bögre** oldaltörredéke, oldalán kis, félgömb alakú vízszintesen átfűrt bütyökkel. A

bütyök körül vörös festés nyomai láthatók. A törédékek alsó része vízszintes törésvonalú, és azt a részt jelzi, ahol a has felső része az alsó részhez volt erősítve. Magasság: 6,1 cm, szélesség: 5 cm, falvastagság: 0,2-0,4 cm.

5. minta: Ó 2006.27.476 (**1. ábra 3.**)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/4, nagyon sötét szürke), kívül-belül simított, nagyon finom csillámos homokos anyagú, hengeres nyakú, enyhén kihajló peremű **korsó** törredéke. A törédékek teljes külső felületén vörös festés látható, belső felületén pedig egy pontban figyelhető meg vörös festéknyom. A törésfelületen, körülbelül a törédékek felénél, feltételezhető laptechnika nyomai figyelhetők meg. Továbbá a törédékek alsó része vízszintes törésvonalú, azt a részt jelezve, ahol a nyak a hashoz volt erősítve. Magasság: 6,5 cm, szélesség: 5 cm, falvastagság: 0,2-0,4 cm.

6. minta: Ó 2006.27.559 (**1. ábra 6.**)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), redukált kiégetésű, törésfelületén barna, kívül-belül nagyon alaposan fényezett, nagyon finom homokos anyagú, bikónikus, szögletes hastörésű **korsó** oldaltörredéke. A keskeny végű eszköz nyomai, amivel a fényezést végezték jól megfigyelhetők. A törédékek felső részén, közel a nyak és a has csatlakozásához vörös festés nyomai láthatók. Magasság: 6,3 cm, szélesség: 10,1 cm, falvastagság: 0,3-0,4 cm.

7. minta: Ó 2006.27.282 (**2. ábra 2.**)

Szürkés színű (legközelebbi Munsell érték: 10YR 6/1, szürke), redukált kiégetésű, törésfelületén szürke, kívül fényezett, belül nem felületkezelt, egyenetlen felületű, gömbös **tál** peremének törredéke. A peremen, illetve kívül a perem mentén, egy kb. 0,5 cm-es fekete festett sáv nyomai láthatók. Alatta fekete festésű meander nyomai figyelhetők meg. A meandert egy kb. 0,8 cm széles eszközzel vitték fel az edényre. A törédékek alsó része vízszintes törésvonalú, ahol megfigyelhető, hogy ehhez a részhez volt hozzáerősítve a következő egység. Anyaga alapvetően finom, azonban közepes mennyiségű, főleg 1-2 mm-es tört kerámiával és/vagy agyagpellel/agyagkőzettel (szürke, fekete és barna szemcsék) soványított, valamint tartalmaz még kevés, 1-2 mm-es karbonátszemcsét és szórványos 1-2 mm-es koptatott kavicsot. A törésfelületén megfigyelt tört

kerámiák között olyan is előfordul, amelyen látható, hogy egy egykori fényezett felületű edényhez tartozott. Magasság: 4,6 cm, szélesség: 5,1 cm, falvastagság: 0,5-0,7 cm.

8. minta: Ó 2006.27.502 (3. ábra 2.)

Belül világos, kívül sötétebb szürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), redukált kiégetésű, törésfelületén fekete, kívül fényezett, belül simított **tál** peremének töredéke. A külső oldalon a töredék teljes felületén, egészen a peremig vörös festés nyomai láthatók. A belső oldalon a peremtől kiindulva stilizált emberalakra emlékeztető vörös festés látható, háromszögszerűen kialakított fejfel, szögletesen ábrázolt vállal és vízszintesen tartott karral. Anyaga alapvetően finom, azonban a törésfelületen sok növényi anyag, kevés durva karbonátos törmelék, valamint kevés, 1-2 mm-es tört kerámia és/vagy agyagpellet/agyagkőzet (szürke és fekete szemcsék) figyelhető meg. Magasság: 7,1 cm, szélesség: 4,1 cm, falvastagság: 0,6-0,8 cm.

9. minta: Ó 2006.27.375 (2. ábra 3.)

Kívül-belül szürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 4/N, sötétszürke), külseje redukált kiégetésű, törésfelületén viszont vörös színű, kívül fényezett, belül nem felületkezelt, durván megmunkált egyenetlen felületű nagyméretű **csőtálpas tál** töredéke. A töredék külsején vörös festés nyomai láthatók. Anyaga alapvetően finom, azonban közepes mennyiségű, főleg 1-2 mm-es tört kerámiával és/vagy agyagpellettel/agyagkőzettel (szürke, fekete és barna szemcsék) soványított. A törésfelületén megfigyelt tört kerámiák között olyan is előfordul, amelyen látható, hogy egy egykori fényezett felületű edényhez tartozott. Magasság: 6,3 cm, szélesség: 7,1 cm, falvastagság: 0,7-0,9 cm.

10. minta: Ó 2006.27.155 (2. ábra 1.)

Kívül barna (legközelebbi Munsell érték: 7,5YR 4/3, barna), belül szürkésbarna, enyhén redukált kiégetésű, törésfelületén vöröses barna és szürke, kívül-belül simított, de egyenetlen felületű, enyhén ívelt peremű **tárolóedény vagy mély tál** töredéke. A perem alatt függőleges fogóbütyök töredéke látható. Anyaga alapvetően finom, azonban közepes mennyiségű, főleg 1-2 mm-es tört kerámiával és/vagy agyagpellettel/agyagkőzettel (szürke, vöröses és barna szemcsék) soványított. Magasság: 7,8 cm, szélesség: 6,5 cm, falvastagság: 0,5-0,7 cm.

11. minta: Ó 2006.27.177 (3. ábra 1.)

Kívül-belül barna (legközelebbi Munsell érték: 10YR 5/3, barna), enyhén redukált kiégetésű, törésfelületén szürkésbarna, illetve fekete, kívül fényezett, belül simított, de mindkét oldalán egyenetlen felületű **tárolóedény?** peremtöredéke. Anyaga alapvetően finom, azonban törésfelületén kevés növényi anyag soványítás, kevés durva

karbonátos törmelék, és kevés, főleg 1-2 mm-es tört kerámia és/vagy agyagpellet/agyagkőzet (szürke) figyelhető meg. Magasság: 5,1 cm, szélesség: 3,5 cm, falvastagság: 0,9-1,1 cm.

12. minta: Ó 2006.27.203 (4. ábra 1.)

Kívül-belül szürkés (legközelebbi Munsell érték: 10YR 4/1, sötétszürke), redukált kiégetésű, de törésfelületén vöröses barna és szürke, kívül fényezett, belül simított, de mindkét oldalán egyenetlen felületű **tárolóedény** oldaltöredéke felfelé álló madárcsőr alakú füllel. Anyaga alapvetően finom, törésfelületén kevés köztörmelék és karbonátos anyag figyelhető meg, valamint sok, főleg 1-2 mm-es tört kerámia és/vagy agyagpellet/agyagkőzet (szürke, fekete és barna szemcsék). A törésfelületén megfigyelt tört kerámiák között olyanok is előfordulnak, amelyeken látható, hogy egykori, simított, illetve fényezett felületű edényekhez tartoztak. Magasság: 10,8 cm, szélesség: 8,2 cm, falvastagság: 0,7-0,9 cm.

13. minta: Ó 2006.27.268 (5. ábra 1.)

Kívül barna (legközelebbi Munsell érték: 7,5YR 4/3, barna), illetve sötétszürke, belül sötétszürke, redukált kiégetésű, de tűzfoltos, törésfelületén fekete, kívül-belül fényezett, hengeres, kihajló nyakú **tároló- vagy főzőedény** perem- és oldaltöredéke plasztikusan kialakított, ferdén elhelyezett, kígyó (?) motívummal. Anyaga durva, törésfelületén sok, főleg közepes méretű köztörmelék figyelhető meg, de előfordulnak durva méretű szemcsék is. Magasság: 7,6 cm, szélesség: 6,7 cm, falvastagság: 0,4-0,7 cm.

14. minta: Ó 2006.27.458 (2. ábra 4.)

Kívül sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: 7,5YR 5/3, nagyon sötét szürke), belül szürke, redukált kiégetésű, törésfelületén barna és szürke színű, kívül és belül simított, de egyenetlen felületű, **tároló- vagy főzőedény** hengeres nyakának és enyhén kihajló peremének töredéke. A töredék alsó része közel vízszintes törésvonalú, és azt a részt jelzi, ahol a has és a nyak egymáshoz volt erősítve. Anyaga durva, sok, főleg 1-3 mm-es tört kerámiával és/vagy agyagpellettel/agyagkőzettel (szürke, szürkésfehér és fekete szemcsék) soványított. Magasság: 7,4 cm, szélesség: 8,6 cm, falvastagság: 0,6-0,8 cm.

15. minta: Ó 2006.27.513 (2. ábra 5.)

Szürke (legközelebbi Munsell érték: 10YR 3/2, nagyon sötét szürkésbarna), de törésfelületén vörös, barna és szürke színű, redukált, de többnyire egyenetlen körülmények között kiégetett, kívül egyenetlen felületű, de fényezett, belül nem felületkezelt **tároló- vagy főzőedény** oldaltöredéke. Anyaga közepes mennyiségű, főleg 1-2 mm-es tört kerámiával és/vagy agyagpellettel/agyagkőzettel

(szürke, szürkésfehér és vöröses szemcsék) soványított, valamint tartalmaz még kevés, 1-2 mm-es karbonátszemcsét. Magasság: 3,7 cm, szélesség: 3,4 cm, falvastagság: 0,6-0,8 cm.

Zengővárkony – kerámiák makroszkópos leírása

16. minta: N 1/26-1949 (6. ábra 1.)

Kívül sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), belül barna, barna törésfelületű, redukált kiégetésű, kívül-belül fényezett, nagyon finom csillámos homokos anyagú kisméretű, bikónikus, ívelt hastörésű kis **bögre** oldaltörédeke. Külsőjén két, függőlegesen futó vörös sáv látható, melyek felül egy vízszintes vörös sávba futnak bele. Magasság: 4 cm, szélesség: 4,8 cm, falvastagság: 0,2-0,4 cm.

17. minta: N 1/421A-1947 (6. ábra 3.)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), redukált kiégetésű, kívül-belül fényezett, nagyon finom csillámos homokos anyagú, kisméretű, rövid, hengeres, de enyhén kifelé ívelő nyakú **bögre** perem és nyaktörédeke. Belsőjén a perem mentén vörös festett sáv nyomai láthatók, de lejjebb, egészen a vállvonallig megfigyelhetők festésnyomok. Külsője szintén vörös festésű a peremtől lefelé és a vállon is. A nyak alján, ahol a vállal találkozik, megfigyelhető, hogy a nyakrész külön egységként volt az alsó részhez erősítve. Magasság: 3,4 cm, szélesség: 5,3 cm, falvastagság: 0,2-0,3 cm.

18. minta: N 1/421B-1947 (6. ábra 4.)

Barna (legközelebbi Munsell érték: 10YR 5/3, barna), illetve szürke, redukált kiégetésű, de enyhén tűzfoltos, kívül fényezett, belül simított, nagyon finom csillámos homokos anyagú, kisméretű **bögre** aljtörédeke. Külsőjén, valamint az alján vörös festés nyomai láthatók. Magasság: 2,4 cm, szélesség: 4,9 cm, falvastagság: 0,2-0,3 cm.

19. minta: N 1/421C-1947 (7. ábra 1.)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), illetve barna, redukált kiégetésű, tűzfoltos, kívül-belül simított, nagyon finom csillámos homokos anyagú, kisméretű, kónikus, ívelt hastörésű **bögre** oldaltörédeke, legnagyobb kiszélesedésén kis, kerek, lapos bütyökkel. A törédeken két laprész összeillesztése figyelhető meg oly módon, hogy a két összeillesztett rész kb. 1 cm-es részen átfedi egymást. A törédek felső része vízszintes törésvonalú, ami valószínűleg azt a részt jelzi, ahol a következő egység volt hozzáerősítve. Magasság: 4,2 cm, szélesség: 4,5 cm, falvastagság: 0,3-0,4 cm.

20. minta: N 1/593-1947 (7. ábra 3.)

Külsőjén főleg sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke) illetve barna, belül barna, redukált kiégetésű, szürke

törésfelületű, tűzfoltos, kívül-belül simított, nagyon finom csillámos homokos anyagú, kisméretű, hengeres nyakú, enyhén kihajló peremű **bögre** perem- és nyaktörédeke a perem alatt kis, vízszintesen átfűrt bütyökkel. A peremtől lefelé, a nyak teljes magasságában vörös festés nyomai figyelhetők meg. Magasság: 4,5 cm, szélesség: 3,2 cm, falvastagság: 0,15-0,3 cm.

21. minta: N 1/421D-1947 (7. ábra 2.)

Kívül-belül sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), redukált kiégetésű, kívül-belül simított, nagyon finom csillámos homokos anyagú **korsó** oldaltörédeke a legnagyobb kiszélesedésén kis, vízszintesen átfűrt bütyökkel. A törédek alja és teteje vízszintes törésvonalú, és megfigyelhető hogy ezeken a részeken voltak a további lapok hozzáerősítve. Magasság: 4 cm, szélesség: 5,7 cm, falvastagság: 0,3-0,5 cm.

22. minta: N 1/421E-1947 (8. ábra 2.)

Kívül főleg barnás (legközelebbi Munsell érték: 7,5YR 4/3, barna) illetve szürkés, tűzfoltos, belül egyenletes sötétszürke, kívül simított, de egyenetlen felületű, belül nem felületkezelt, íves vállú **korsó** vagy **kisméretű tárolóedény** törédeke, vállán függőlegesen elhelyezett nyomott bütyökkel. A törédek felső részén megfigyelhető, hogy itt építették hozzá a következő egységet. Anyaga durva, sok, főleg 1-2 mm-es kőzet- és karbonátos törmelékkel (fehér, barna, illetve átlátszó törmelék szemcsék) van soványítva. A karbonátos szemcsék között fossziliák is megfigyelhetők. Magasság: 7,8 cm, szélesség: 9,3 cm, falvastagság: 0,4-0,6 cm.

23. minta: N 1/156-1947 (6. ábra 2.)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), redukált kiégetésű, kívül-belül fényezett, nagyon finom csillámos homokos anyagú, ívelt hastörésű **tál** hasvonalán kis bütyökkel. Magasság: 5,8 cm, szélesség: 6,5 cm, falvastagság: 0,4-0,7 cm.

24. minta: N 1/365-1947 (9. ábra 3.)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), redukált kiégetésű, kívül-belül fényezett, de kopott felületű, ívelt válltörésű, kihajló peremű **tál** törédeke. A peremének belső felén, körülbelül 1 cm-es sávban, valamint a külső oldalán több sávban vörös festés nyomai láthatók. A külső oldalán, a peremtől lefelé, körülbelül 2 cm-es sávban vörös festés van, alatta kb. 1,3 cm-es festetlen sáv, majd megint egy 1,6 cm-es vörös sáv figyelhető meg. Ez alatt egy 0,3 cm-es kihagyás, alatta pedig egy újabb vörös sáv látható. Anyaga durva, sok, főleg 1-2 mm-es közzettörmelékkel (fehér, barna, illetve átlátszó

törmelék szemcsék) soványított. Magasság: 6,8 cm, szélesség: 9,9 cm, falvastagság: 0,4-0,6 cm.

25. minta: N 1/354-1947 (9. ábra 1.)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), peremén barna, redukált kiégetésű, de tűzfoltos, kívül-belül simított felületű, éles válltörésű, kihajló peremű **tál** töredéke a vállán vízszintesen átfűrt bütyökkel. A peremének belső felén, körülbelül 1,5 cm-es sávban, valamint a külső oldalán a fül körül vörös festés nyomai láthatók. Anyaga durva, sok, főleg 1-2 mm-es közettörmelékkel (fehér illetve átlátszó törmelék szemcsék) soványított. Magasság: 10,8 cm, szélesség: 10 cm, falvastagság: 0,6-1,1 cm.

26. minta: N 1/364-1947 (9. ábra 2.)

Kívül-belül sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), redukált kiégetésű, kívül-belül simított felületű **csótalpas tál** tálrészének aljtöredéke a csótalp csonkjával. A töredék külsején a csótalp csonkja körül vörös festésű sáv van. Ebből a sávból sugárirányban szélesedő két vörös sáv indul. A két sugárirányú sáv egymáshoz viszonyítva aszimmetrikusan helyezkedik el. A töréssel megfigyelhető, hogy a talprész külön egységet alkot, amelyhez a tálrész felmenő részét valamint a csótalpat erősítették. Anyaga durva, nagyon sok, főleg 1-2 mm-es közettörmelékkel (fehér, barna, illetve átlátszó törmelék szemcsék) soványított. Magasság: 4,5 cm, szélesség: 18,5 cm, falvastagság: 0,4-0,6 cm.

27. minta: N 1/465-1947 (10. ábra 3.)

Feketés, illetve nagyon sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 2,5/N, fekete), redukált kiégetésű, de töréssel barna színű, kívül simított, de egyenetlen felületű, belül nem felületkezelt **csótalpas tál** töredéke vízszintesen

átfűrt, kis bütyökkel. Anyaga durva, nagyon sok, főleg 1-3 mm-es közettörmelékkel (fehér, barna, illetve átlátszó törmelék szemcsék) soványított. Magasság: 8,2 cm, szélesség: 8,4 cm, kerámia falvastagság: 0,8-1,1 cm.

28. minta: N 1/25-1949 (8. ábra 1.)

Kívül szürkésbarna (legközelebbi Munsell érték: 10YR 5/2, szürkésbarna), belül szürke, simított, de egyenetlen felületű **tárolóedény** enyhén ívelt nyakának és peremének töredéke. Anyaga durva, kevés, főleg 1-3 mm-es közettörmelékkel (fehér, barna, illetve átlátszó törmelék szemcsék), valamint sok, makroszkóposan is felismerhető fossziliával soványított. Magasság: 5,9 cm, szélesség: 5,4 cm, kerámia falvastagság: 0,7-0,9 cm.

29. minta: N 1/376-1947 (10. ábra 1.)

Sötétszürke (legközelebbi Munsell érték: Gley1 3/N, nagyon sötét szürke), redukált kiégetésű, de töréssel barna színű, kívül simított, belül nem felületkezelt, nagyméretű **tárolóedény** felfelé álló madárcsőr alakú fülének töredéke. A fülön és környékén vörös festés nyomai láthatók. Anyaga durva, közepes mennyiségű, főleg 1-3 mm-es közettörmelékkel (fehér, barna, illetve átlátszó törmelék szemcsék) soványított. Magasság: 9,4 cm, szélesség: 7,4 cm, kerámia falvastagság: 0,8 cm.

30. minta: N 1/421F-1947 (10. ábra 2.)

Kívül barna (legközelebbi Munsell érték: 7,5YR 5/3, barna), belül a pereménél szürkésbarna, alatta szürke színű, redukált kiégetésű, de tűzfoltos, egyenetlenül átégett töréssel, kívül-belül simított, de egyenetlen felületű **tárolóedény** ívelt nyakának és kihajló peremének a töredéke. Anyaga durva, sok, főleg 1-3 mm-es közettörmelékkel (fehér, barna, illetve átlátszó törmelék szemcsék) soványított. Magasság: 10 cm, szélesség: 10,2 cm, kerámia falvastagság: 0,7-0,9 cm.